

ISHLAB CHIQARISH ZAHIRALARINI INVENTARIZATSIYA QILISH

Mansurova Nilufar Nizom qizi
Vobkent tuman 3- sonli texnikum o'qituvchisi

Kirish. Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarning samarali faoliyat yuritishi ko'p jihatdan ularning moddiy resurslardan oqilona foydalanishiga bog'liq. Ishlab chiqarish zahirolari korxona faoliyatining uzluksizligini ta'minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Ushbu zahiralarining mavjudligi, saqlanish holati va hisob ma'lumotlariga mosligi inventarizatsiya jarayoni orqali aniqlanadi. Inventarizatsiya ishlab chiqarish zahirolari ustidan nazoratni kuchaytirish, kamomad va ortiqchaliklarni aniqlash hamda moliyaviy hisobotlarning ishonchligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ishlab chiqarish zahirolari tushunchasi va mazmuni

Ishlab chiqarish zahirolari — bu korxonada ishlab chiqarish jarayonida foydalanish uchun mo'ljallangan xom ashyo, materiallar, yoqilg'i, ehtiyot qismlar, yarim tayyor mahsulotlar va boshqa moddiy boyliklardir. Ular ishlab chiqarish jarayoniga bevosita yoki bilvosita ta'sir ko'rsatadi hamda mahsulot tannarxining muhim qismini tashkil etadi.

Ishlab chiqarish zahiralariga quyidagilar kiradi:

- xom ashyo va asosiy materiallar;
- yordamchi materiallar;
- yoqilg'i va energiya resurslari;
- ehtiyot qismlar;
- idish va qadoqlash materiallari;
- qurilish materiallari;
- boshqa moddiy boyliklar.

Inventarizatsiya tushunchasi va maqsadi

Inventarizatsiya — bu korxonada mavjud moddiy boyliklarning haqiqiy miqdorini aniqlash va ularni buxgalteriya hisobi ma'lumotlari bilan taqqoslash jarayonidir. Inventarizatsiya orqali ishlab chiqarish zahiralarining saqlanish holati, hisobdagi aniqlik va mas'ul shaxslarning javobgarligi baholanadi.

Ishlab chiqarish zahiralarini inventarizatsiya qilishdan asosiy maqsadlar:

- zahiralarining haqiqiy mavjudligini aniqlash;
- buxgalteriya hisobi ma'lumotlarining to'g'riligini tekshirish;
- kamomad, ortiqcha yoki sifatsiz zahiralarini aniqlash;
- moddiy javobgar shaxslar faoliyatini nazorat qilish;
- moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini ta'minlashdan iborat.

Inventarizatsiyani o'tkazish zarurati

Ishlab chiqarish zahiralarini bilan bog'liq operatsiyalar ko'pligi sababli hisobda xatolar yuzaga kelishi mumkin. Shuningdek, saqlash jarayonida tabiiy yo'qotishlar, buzilish yoki talon-toraj holatlari ham uchraydi. Inventarizatsiya ana shunday kamchiliklarni o'z vaqtida aniqlash imkonini beradi.

Inventarizatsiya quyidagi hollarda majburiy tarzda o'tkaziladi:

- yillik moliyaviy hisobot tuzishdan oldin;
- moddiy javobgar shaxs almashganda;
- o'g'irlik yoki talon-toraj aniqlanganda;
- favqulodda holatlar (yong'in, suv toshqini va boshqalar) yuz berganda;
- korxona qayta tashkil etilganda yoki tugatilganda.

Inventarizatsiya turlari

Ishlab chiqarish zahiralarini inventarizatsiya qilish bir necha turlarga bo'linadi:

1. Rejali inventarizatsiya

Oldindan belgilangan reja asosida, ma'lum muddatlarda o'tkaziladi.

2. Rejadan tashqari inventarizatsiya

Kutilmagan holatlar yoki rahbariyat qarori asosida amalga oshiriladi.

3. **To'liq inventarizatsiya**

Barcha ishlab chiqarish zahiralarini qamrab olinadi.

4. **Qisman inventarizatsiya**

Faqat ayrim turdagi zahiralar yoki omborlar tekshiriladi.

Inventarizatsiya o'tkazish tartibi

Inventarizatsiya maxsus tuzilgan inventarizatsiya komissiyasi tomonidan amalga oshiriladi. Komissiya tarkibiga rahbariyat vakillari, buxgalteriya xodimlari va boshqa mutaxassislar kiritiladi.

Inventarizatsiya jarayoni quyidagi bosqichlarda o'tkaziladi:

1. tayyorgarlik ishlari (hujjatlarni rasmiylashtirish, omborlarni tayyorlash);
2. ishlab chiqarish zahiralarini bevosita sanash, tortish yoki o'lchash;
3. inventarizatsiya ro'yxatlarini tuzish;
4. haqiqiy qoldiqlarni buxgalteriya hisobi bilan solishtirish;
5. aniqlangan tafovutlarni rasmiylashtirish va tahlil qilish.

Inventarizatsiya natijalarini rasmiylashtirish

Inventarizatsiya yakunida kamomad yoki ortiqcha zahiralar aniqlanishi mumkin. Ortiqcha zahiralar korxona daromadiga kiritiladi, kamomad esa aybdor shaxslar zimmasiga yuklanadi yoki belgilangan tartibda hisobdan chiqariladi. Natijalar dalolatnoma orqali rasmiylashtiriladi va buxgalteriya hisobida aks ettiriladi.

Ishlab chiqarish zahiralarini — bu korxona tomonidan ishlab chiqarish jarayonida foydalanish yoki yordamchi ehtiyojlar uchun mo'ljallangan moddiy resurslar majmuidir. Ular mahsulot ishlab chiqarishda bevosita ishtirok etadi yoki ishlab chiqarish jarayonini qo'llab-quvvatlaydi.

Ishlab chiqarish zahiralarining iqtisodiy ahamiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi:

- ishlab chiqarish jarayonining uzluksizligini ta'minlaydi;
- mahsulot tannarxining shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi;
- korxonaning aylanma mablag'lari tarkibida muhim o'rin egallaydi;

- moliyaviy natijalarga bevosita ta'sir qiladi.

Ishlab chiqarish zahiralariga quyidagi turlar kiradi:

- xom ashyo va asosiy materiallar;
- yordamchi materiallar;
- yarim tayyor mahsulotlar;
- yoqilg'i va energiya resurslari;
- ehtiyot qismlar;
- idish va qadoqlash vositalari;
- xo'jalik buyumlari;
- qurilish materiallari.

Inventarizatsiya tushunchasi va uning vazifalari

Inventarizatsiya — bu korxonada mavjud bo'lgan moddiy boyliklarning haqiqiy miqdori va holatini aniqlash, ularni buxgalteriya hisobi ma'lumotlari bilan taqqoslash jarayonidir. Inventarizatsiya natijasida hisobdagi ko'rsatkichlar bilan amaldagi holat o'rtasidagi farqlar aniqlanadi.

Inventarizatsiyaning asosiy vazifalari:

- ishlab chiqarish zahiralarining haqiqiy mavjudligini aniqlash;
- zahiralarining saqlanish sharoitlarini baholash;
- hisob hujjatlarining to'g'ri yuritilishini tekshirish;
- kamomad va ortiqcha zahiralarini aniqlash;
- moddiy javobgar shaxslarning mas'uliyatini aniqlash;
- moliyaviy hisobotlar ishonchliligini ta'minlash.

Inventarizatsiya o'tkazish zarurati va huquqiy asoslari

Ishlab chiqarish zahiralarini bilan bog'liq operatsiyalar doimiy ravishda amalga oshirilgani sababli hisobda xatoliklar yuzaga kelishi mumkin. Shuningdek, saqlash jarayonida tabiiy yo'qotishlar, eskirish, sifatsizlanish yoki talon-toroj holatlari sodir bo'lishi ehtimoli mavjud.

Inventarizatsiya quyidagi holatlarda majburiy tarzda o'tkaziladi:

- yillik moliyaviy hisobot tuzishdan oldin;

- moddiy javobgar shaxslar almashtirilganda;
- o'g'irlik yoki zarar yetkazish holatlari aniqlanganda;
- favqulodda vaziyatlar sodir bo'lganda;
- korxona qayta tashkil etilganda yoki tugatilganda.

Inventarizatsiya O'zbekiston Respublikasining buxgalteriya hisobi to'g'risidagi me'yoriy-huquqiy hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. **“Buxgalteriya hisobi to'g'risida”**. – Toshkent, amaldagi tahrir.
2. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. **Inventarizatsiya o'tkazish tartibi to'g'risidagi nizom**. – Toshkent.
3. Karimov A., Jo'rayev B. **Buxgalteriya hisobi**. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2020.
4. Xudoyberdiyev S.S. **Korxonalarda buxgalteriya hisobi va audit**. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
5. Abdullayev R.A. **Moliyaviy hisob**. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
6. To'xtasinov M.T. **Ishlab chiqarish xarajatlari va mahsulot tannarxi hisobi**. – Toshkent, 2018.
7. Ergashev I.E. **Buxgalteriya hisobini tashkil etish**. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
8. Shermatov D.Sh. **Inventarizatsiya va ichki nazorat**. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2017.
9. Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО). **Запасы (IAS 2)**.
10. Kieso D., Weygandt J., Warfield T. **Intermediate Accounting**. – Wiley, 2019.
11. Horngren C.T., Sundem G.L. **Accounting: The Managerial Emphasis**. – Pearson Education, 2018.
12. Drury C. **Management and Cost Accounting**. – Cengage Learning, 2020.

13. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining rasmiy me'yoriy hujjatlari va uslubiy ko'rsatmalari.
14. Ilmiy maqolalar va darsliklar to'plami: **"Buxgalteriya hisobi va audit masalalari"**. – Toshkent.